ئاسۆ بیارەیی/زانکۆی سکێڤدە/سوێد
باسی زانستی
assobyari@yahoo.com
2006/6/3
کۆلێژی دەروونناسی کۆمەڵایەتی

خۆناسین و هوشیاری لە کۆمەڵگەی دیموکراتیدا

1. پرۆسەی دروستبوونی کەسایەتی مرۆڤ
2. جۆرەکانی کەسایەتی مرۆڤ
3. کۆمەڵایەتیبوون یان پەروەردەی کۆمەڵایەتی Socialisation
4. ئەو فاکتەرانەی کە کەسایەتی مرۆڤ دروست دەکەن
5. هۆشمەندی یان هوشیاری

1. پرۆسەی دروستبوونی کەسایەتی مرۆڤ

دروستبوونی کەسایەتی مرۆڤ، پرۆسەیەکی دیالکتیکی بەردەوامە و هێزێکی هەڵسورێنەری کاریگەرە لە ژیانی مرۆڤدا. ئەو هەڵوێست و بۆچوونانەی کە مرۆڤ هەیەتی، دەرئەنجامی ژینگە و باری پەروەردەی کۆمەڵایەتییە و هەندێکیان مرۆڤ لە ژیانی ڕۆژانە خۆیدا فێریان دەبێت. میدیاش ڕۆڵێکی دیار و بەرجەستەی هەیە لەو پرۆسەیەدا(Johansson,).

لە پرۆسەی دروستبوونی کەسایەتی مرۆڤدا، مرۆڤەکان ڕۆڵگەلێکی جیاواز دەگرنە ئەستۆ، کە لە هەریەکە لەو ڕۆڵانە مرۆڤ دەبێت بە جۆرێکی گونجاو ڕەفتار بکات و خۆی بگونجێنێت.

2. کە سایەتی چیە؟

لە کۆمەڵناسیدا، کەسایەتی بریتیە لەو بووچونانەی کە مرۆڤ هەیەتی لە بارەی خودی خۆی، کە کێیە و چۆن لە خۆی تێدەگات و کام شت لە ژیانیدا مانا دەبەخشێ بۆ خودی خۆی (کەواتە چۆنییەتی تێگەیشت لە خود خودی کەسایەتی دەسەلمێنیت(,2003,Giddens)

2. جۆرەکانی کە سایەتی

بەپێی Giddens دوو جۆر کە سایەتی هەیە، کەسایەتی کۆمەڵایەتی(social identitet) و کە سایەتی تایبەت(self-identity)، ئەم دوو جۆر کەسایەتییە پێکەوە پەیوەستن بەیەکتر و لە کۆمەڵگەدا یەکتر تەواو دەکەن.

A. کەسایەتی کۆمەڵایەتی(social identitet) : مەبەست لەم جۆرە کەسایەتیە ئەوە دەگرێتەوە کە چۆن کەسانی تر پێناسەی ئەو مرۆڤە دەکەن و تەماشای دەکەن، پێوەری بنچینەیان چیە بۆ ناساندی ئەو کەسە وەکو کەس و ئەو ڕۆڵە کۆمەڵایەتیەی کە هەیەتی وەکو کەس. بۆ نموونە ڕۆڵی بوون بە باوک ، بوون بە خوێندکار، هەژار..هتد. سەرجەمی ئەم کەسانە تایبەتمەندی و کەسایەتی کۆمەڵاتەتیان هەیە. کەسایەتی کۆمەڵایەتی قەبارەیەکی هاوبەش و کۆی لە خۆی گرتووە، مرۆڤەکان لە یەک گروپدا هەمان هاوبەشی وتێڕوانینیان هەیە.

B. کەسایەتی تایبەت(self-identity)، ئەگەر کە سایەتی کۆمەڵایەتی خاڵگەلی هاوبەشیبێت لە نێو تاکەکاندا، ئەوا کەسایەتی تایبەت جیاوازی نێوان تاکەکان دەخاتەڕو. ئەم جۆرە کەسایەتییە بریتیە لە پرۆسەی پێشکەوتن و چونیەتی گەڵاڵەکردنی ئەو بیر و ئەندێشەیە کە مرۆڤ بە هۆی پێوەندکردنی لە گەڵ مرۆڤەکانی ترد، بەجۆرێکی تایبەت کە خۆی لێی تێ دەگات، کە سایەتیەکی بۆ خۆی دروست بکات. پێوەندکردنی بە جیهانی دەرەوە و تێکەڵاوی کۆمەلایەتی شێوازی دروستبوونی مرۆڤ

دەستنیشان دەکات. بۆنموونە ئەگەر مرۆڤێک کە ژینگەیەکی هێمن پەروەردەبوبێت، بێگومانە کە کەسایەتیەکی هیور هێمنی دەبێت، کە گەیشتە تەمەنی گەورەیی. گۆڕانکاریە کۆمەڵایەتی، ئابوری و سیاسی لە کۆمەڵگەدا گەورەترین کاریگەری لە سەر فورم و دروستکردنی پەیوەندیەکانی تاکەکەس بەخودی خۆیەوە، بەکۆمەڵگەوە دەبینن. پێگە و ئەندامیەتی ئەو تاکە کەس هەڵدەسوڕێنن. تاکی کۆمەڵگە سەرەتایی و هۆزەکاندا یان کۆمەڵگەی تایفەکاندا زۆر جیاوازی هەیە لە تاکێکی کۆمەڵگەی شارەستانی کە پەیوەستی خۆین پێکەوە تاکەکانی نا بەستێتەوە. لە کۆمەلگەی هاوچەرخدا گیانی تۆلێرانس و لە خۆبوردن بنەمای ژیانی ڕۆژانەیە و دەزگای میری و کۆمەلایەتی سەرپەرشتی پرۆسەکانی ژیان دەکات. لێرەدا لە تاک لە بیرکردنەوەیدا ئازادە و خۆی ژیانی خۆی ڕێک دەخات

3. پەروەردەی کۆمەڵایەتی Socialisation

ئەو کلتورەی کە ئەمرۆ مرۆڤ گرتوویەتیە خۆی، خەرمانی هەزارەها ساڵی ژیانی مرۆڤایەتیە، کە نەوەکانی لە ڕێگەی پەروەردەیەکی دوور درێژەوە فێری بوون. کەواتە پەروەردەی کۆمەڵایەتی کەناڵ و سەرچاوەیەکی گرنگی نەوەی داهاتووی کۆمەڵگەیە.

ئاژەڵ لە بەر ئەوەی بەشێوەیەکی گشتی دەتوانێت ژیانی خۆی، یەکسەر دوای لە دایکبوونی بەڕێوەبەرێت، پێویستی بە پەروەردەی کۆمەڵایەتی نییە، هەرچەندە لە تەمەنێکی کورتدابێچوەکانی ئاژەڵیش خواستی یارمەتی گەورەکانن.
لێرەدا مرۆڤ بە پێچەوانەوە، لە ساڵانی سەرەتایی ژیانیدا وابەستەیی تەواوی هەیە بەباوک و دایکیەوە لە زۆر ڕوی ژیانەوە بۆ ئەوەی بتوانێت بژیت.

کەواتە دەتوانرێت پێناسەی پەروەردەی کۆمەڵایەتی Socialisation بەو پرۆسەیە بکرێت، کە مرۆڤ لە تەمەنی منداڵی و بێ توانیدا تێپەڕی دەکات، کە هەنگاو هەنگاو بە پەروەردە دەبێت بۆ ئەوەی زانیاری وئەزمون فێرببێت، بەجۆرێک کە لەگەڵ داب و نەریتی کلتورەکەیدا بگونجێت.

پەروەردەی کۆمەڵایەتی پردێکی پتەوە لە نێوان نەوەکاندا، لە ڕێگەیەوە تاکەکەسەکان لە بوونی خۆیان و ژینگەکەیان هوشیار دەبن. پەروەردەی کۆمەڵایەتی ئەندامانی خێزان، کەسو کار و کۆمەڵگە لە یەکەیەکی پتەودا گرێ دەدات. لێ پەرورەدەی کۆمەلایەتی بنچینەیەکی سەرەتایی و پێویستیەکی دروستبوونی کە سایەتی مرۆڤە و پرۆسەیەکی چارەنووسازی بەردەوامی تاکەکەس و کۆمەڵگەیە.

کۆمەڵناسەکان لە سەر ئەوە کۆکن کە دووجۆر پەرورەدەی کۆمەلایەتی هەیە:

a. **پەروەدەی بنچینەیی یان سەرەتایی**: کە لە قۆناغە سەرەتاییەکانی منداڵدا لە لایەن باوک و دایکەوە بەڕێوە دەچێت. ئەرکی فێرکردنی زمان کە گرنگرتین بەشی پەروەردە لە خۆی دەگرێت و ئاشناکردنی منداڵەکە بە ڕەوشت و داب و نەریت. ئەم قۆناغە لە تەمەنی یەکەوە تاکو تەمەنی 7 ساڵان بەرەوژریش بەردەوامە و منداڵ لێرەو سەرەتای کەسایەتی دروست دەبێت.
b. **پەروەردەی دەستی دوو**: ئەم قۆناغە یەکسەر بەدوای قۆناغی یەکەمدا دێت و ئەستۆی پەروەردەی منداڵ لەماڵەوە دەگوێزرێتەوە بۆ دەزگا جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگە، بۆ نموونە خوێندگە، هاوڕێکانی منداڵ، ماس میدیا و ژینگەی دەرەوەی سنووری ماڵەوە.

لە بەر ڕۆشنایی ئەو دوو قۆناغەی پەروەردەدا، کۆمەڵگە گەورەترین بارسەنگی دەروونی و کۆمەڵایەتی خۆی دەخاتە سەر تاکەکەس. کۆمەڵگە لە نیزیکەوە لە ساڵانی سەرەتایی تەمەنی مرۆڤدا ڕۆڵی بنچینەیی دەنوێنێت لە دروستبوونی کەسایەتی مرۆڤدا، هەر لە فێربوونی زمان، داب و نەریت و ئاین و ڕەوشت، باوک و دایک و

کەسوکار نزیکترین کارمەندن لەم بوارەدا. کەواتە بوونی خێزانێکی ئاسایی و جێگیر لە باری ژیانی کۆمەڵایەتییەوە، کاریگەری خۆی لە سەر ژیانی فرەرەنگی تاکەکەسدا دەبینێت.

ژینگە و کۆمەڵگە پێکەوە تاکەکەس دەخەنە ناو کۆمەڵێک پێوەر و قاڵبی ژیان، کە دەبێت تا مرۆڤ لە ژیاندا بێت پەیرەویان بکات.
لە بەر ئەوەی کۆمەڵگە گەورەترین ئەرکی دروستکردنی تاکەکەسی گرتووەتە ئەستۆ، کە فێربوونی زمانە، فاکتەری فێربوونی زمان مەرجێکی تایبەت دەخاتە سەر کۆمەڵگە. چونکە لە ڕێگەی زمانەوە مرۆڤ دەتوانێت ئاوات و پێویستیەکانی بهێنێتە لە لایەنی خودی بابەتیدا، سوبژێکتیڤ و ئۆبژێکتیڤدا.

4. ئەو فاکتەرانەی کە کەسایەتی مرۆڤ دروست دەکەن

زۆرن ئە فاکتەرانەی کەسایەتی مرۆڤ دروست دەکەن، لە وانە:

A. **پەروەردەی کۆمەڵایەتی بە هەردوو قۆناغەکەیەوە**، قۆناغی بنچینەیی یان پەروەردەی سەرەتایی منداڵ لە لایەن باوک و دایکی و کەسوکاری لە کۆمەڵگەی کۆلەکتیڤیەکانەوە، وەکو کۆمەڵگەی کوردی. پەروەردەی دەستی دوو واتە لە دەروەی دەسەڵاتی خێزان، خوێندگە، زانکۆ...
B. **گرتنەخۆ یاخود وەرگرتنی ڕۆل و پێگەی کۆمەلایەتی،** سیاسی و ئابوری. بۆ نموونە ڕۆڵی بوون بە مامۆستا، بوون بە سەرۆک شارەوانی، بوون بە سەرۆک شالیار و زۆر ڕۆڵی تر کە کەسایەتی مرۆڤ لە ناو کۆمەڵگەیەکدا بەرجەستە دەکەن. لێرەدا مرۆڤ لە هەر ڕۆڵێکدا کە دەیگرتە دەست یان دەی بینێت، دەبێت ڕەفتارێکی تایبەت بەو ڕۆڵەوە هەیەتی کە دەبینێت بنوێنێت، دایک دەبێت ڕۆڵی خۆی وەکو دایک بەرامبەر منداڵەکانی بنوێنێت. هەموو بار و دۆخێک یان ژینگەیەک ڕەفتارێکی تایبەت دەسەلمێنیت بەسەر ئەو مرۆڤەی ڕۆڵی لە ئەستۆ گرتووە.

C. ڕۆڵی میدیا لە سەر دروستبوونی کەسایەتی

کاریگەری میدیا لە سەر تاکەکەس دیرە سەردەمێکە لە سەر کەسایەتی مرۆڤ لە فرەلایەنەوە دیارە، لەسەر بیرکردنەوەی، ڕەفتاری دوو ر نیزیکی، هەڵسوکەوتی، هەڵوێست وەرگرت، پلان و نەخشەی ژیان و زۆر بوار تر..هتد

مرۆڤ ڕۆژانە جۆرەها شیوە لە میدیا بە کاردەهێنیت، بۆ نمونە تەلەفیزیۆن، ڕۆژنامە و ڕادیۆ..هتد کە واتاییەکی تایبەتی دەبەخشێتە ژیان. لە تەمەنی منداڵییەوە مرۆڤ ئەمرۆ ئەم پەیوەندییە ڕاستەو خۆیەی هەیە لە گەڵ میدیادا، بە تایبەتی لە تەماشاکردنی بەرنامە کارتۆن و چیرۆکی منداڵانەوە. میدیا لە زۆر لایەنەو ە سوود بە مرۆڤ دەگەیێنێت:

- میدیا وێنەیەک لە و ڕاستیەی کە لە ژینەگەدا هەیە دەداتە مرۆڤ کە تیایدا دەژێت.
- میدیا لە ناوەرۆکی ئەو ڕاستیەوە یارمەتی مرۆڤ دەدات کە خۆی بناسێت، کە چ کەسێکە.

لە بەر ڕوناکی ئەو دوو فاکتەرەی سەرەوە، دەتوانرێت بوترێت کە میدیا هەردەم کاریگەری و گوشاری خۆی دەخاتە سەر کەسایەتی مرۆڤ، کە چون ڕەفتار بنوێنێت، بەکام شێوە خۆی پیشان بدات، کەچۆن نان بخوات و کاربکات. بۆ نموونە پیشاندنی پرۆگرامی مەرجەکانی لەش و لارێکی جوان لە تەلەفیزیۆندا گەورەترین دەسەڵاتی هەیە لە سەر بیرکردنەوەی مرۆڤ کە دەبێت کام ڕێگە بگرێت تاکو گەورەیی و بچوکی جەستەی لەگەڵ پێوەرەکان و مەرجەکانی میدیا بگونجێنێت، بۆچونێک کە مرۆڤ دەبێتە پاشکۆی دەسەڵاتی میدیا.

کاریگەری میدیا دەسەلاتی خۆی بەسەر هەموو بوارەکانی ژیاندا دەسەپێنێت. شێوازی لەش و لاری نموونەیی، کە هی ژنان دەبێت ناسک و نیان و وورد و پیاویش چوارشانە و سنگ پڕ ماسولکە، نورمی نوێی بە سەر ژیانت

مرۆڤدا داناوه، كه ئافرەت و پیاو دەبێت پەیڕەوی بكەن. له دایكبوونی ئەم نۆرمه تازانه له منداڵدانی میدیادا بۆته هۆی كه میدیا ڕۆڵێكی بینراوی هەیه له دروستكردنی ڕەفتاری ئافرەت و پیاو.
له سەرەتای ڕۆژانی ژیانەوه ، بەهۆی جیاوازی بایەلۆژییەوه له نێوان ئافرەت و پیاودا ڕەفتار و پەروەردەی هەردوو ڕەگەز(ئافرەت و پیاو) له سەر ئەو بنچینەیه بۆی دادەنرێت. ئێمه پەروەردەیەكی كۆمەڵایەتی جیاواز بۆ هەردوو ڕەگەز، نێر و مێ دیاری دەكەین و هەریەكه له ئافرەت و پیاو ڕۆڵی خۆی بەپێی ڕەگەزەكەی پێدەبەخشین. بۆنموونه بەرگی سوور و گوڵدار، یاری بووك دەدەینه كچان و دەمانچه و ئۆتۆمبێلیش دەدەینه كوڕان تاكو جیابن له كچان Giddens sociologi. كه واته پێوەرەكانی ئێمەن له سەرەتای منداڵییەوه جیاوازی دەخەنه نێوان كچان و كوڕان له سەر نۆرمی ئەو پەروەردە كۆمەڵایەتییەوه كه كۆمەڵگەكەمان هەیەتی و كاریگەری میدیاكەی. دروستكردنی كەسایەتی كچ وەكو كچ و كوڕ وەكو كوڕ له قۆناغه سەرەتاییەكانی مرۆڤدا له كۆمەڵگەوه سەرچاوەی گرتووه.

دابەشكردنی ڕۆڵی كچ و كوڕ دەتوانرێت بەشێوەیەكی نەگەتیف یا پۆزەتیف هان بدرێت بەپێ ئەو سیستەمی ئیمبارگۆ (گەمارۆدان) و هاندان و سزادان. ئەم سیستەمه له سەرەتای منداڵیەوه منداڵ پەروەردەكات كه كامه شت گونجاوه بۆی وەكو كچ یان كوڕ   Giddens sociologi.

كه سایەتی مرۆڤ له سەر بناغەی جیاوازی نێوان مرۆڤەكان وستاوه له و ژینگەیەدا تیایدا دەژیت. هەروەها ڕادەی كاریگەری میدیا بەو ڕوداوانەی كه دەیگەیێنێته ئێمه و چی ڕوو دەدات له جیهاندا.

میدیا سنووری نێوان تایبەت و فەرمی ئەسڕێتەوه. مرۆڤ دەتوانێت هەستی خۆی له هەموو شوێنكدا بەبێ بەربەست دەرببڕێت، له ماڵ و له دەرەوه. میدیا ئەوەی ئینتیم و شاراوەیه دەیخاته ڕو بۆ ئەوانەی كه دەخوازن بزانن. ئەم جۆره ئاشكرا كردنه له لایەن میدیاوه كار دەكاته سەر دەرونی مرۆڤ، كه نا یەوێت ڕوی خۆی بەتەواوەتی بۆ دەوروبەرەكەی ئاشكرا بكات و پەرچی ڕوی خۆی بەتەواوەتی بۆ ژینگه و كەسانی دیكه ئاشكرا بكات. چونكه ئاشكرا كردنی سیماگەلەكانی مرۆڤ دەبێته ئەنجامی سەختی دیاریكردنی كه سایەتیەكی گونجاو بۆ خۆی.

میدیا هەندێ جار هێنده دەسەڵاتی هەیه له سەر مرۆڤ، كه بۆ نمونه هەندێك كەس تووشی خوگرتن بەسەیری تەله ڤیزیۆنه دەبن و زۆربەی كاتیان تەرخان دەكەن دانیشتن بەرامبه پرگرامەكانی، یاخود زۆربەی بۆ یاریكردن له سەر كۆمپیتەر. له شەڕی ڕوخاندی سەددام ساڵی 2003، میدیای ئەمریكاو هاوپەیمانەكانی گەورەترین كاریگەری نواند بۆ داڕمانی دەرونی سوپای عێراق و ماف دان به خۆیان بۆ هەڵگیرساندنی شەڕ (Johanssio 1999).

5 خۆناسین و هۆشمەندی

ئەگەر كۆی خاڵەكانی دروست بوونی كەسایەتی مرۆڤ و فاكتەرەكانی پێكەوه ببسترێنەوه له مەسەلەی دروستكردنی مرۆڤدا، دەتوانرێت ئەم ئەنجامه بابەتی و ئۆبژەكتیڤه دەدەسته بەر بكرێت:

ڕۆڵی باوك و دایك زۆر گرنگه كەبتوانن زمانێكی پاراو و زیندوو فێری منداڵەكەیان بكەن ، زمانێك كه مرۆڤ بتوانێت ویست و ئارەزووەكانی بۆ كەسانی دەوربەری بەشێوەیەكی باش دەربیڕێت، كەلێی تێبگەن و بتوانێت وەڵامی پێویستیەكانی ڕۆژانەی پێ تەواوبكات.

به هۆی زمانەوه، مرۆڤ پێوەندی كۆمەڵایەتییەكانی دەبەستێتەوه و جیهانی خۆی دروست دەكات. له ڕێگەی قسەكردنەوه ئاشنایەتی خۆی به كلتور پەیدا دەكات و كاردانەوه له سەر دیاردەكانا دەخولقێنیت.

باوک و دایک گەورەترین ئەرکیان لە سەرشانە کە پەروەردەیەکی هەمەلایەن و ڕاست پێشکەش بەمنداڵەکانیان بکەن و ژینگەیەکی هێمن و سروشتی بۆ مسۆگەربکەن. زمانێک کە کلیکی دەروازەکانی داهاتوویان بۆ سانا بکات بۆ پەرەسەندی دەروونی کۆمەڵایەتیان، چونکە زمان گرنگترین ئامێرە بۆ خۆ ناسینی مرۆڤ. بەبێ زمان مرۆڤ ناگاتە هیچ شوێنیک و ئاستێک و لە بازنەیەکی داخراودا دەمێنێتەوە. زمان واتای کەسایەتی مرۆڤ و بوونی دەگەیێنێت. بەهۆی زمانەوە مرۆڤ دەتوانێت دیالۆگ، دڵداری، گاڵتە، بیرکردنەوە و زۆری لایەنی تری مرۆیی خۆی بسەلمێنێت. کەواتە زمانی سەرچاوەی هۆشیاری مرۆڤە هۆکاری جیاکردنەوەیەتی لەژیانی ئاژەڵی .((Nilsso & Wadermarson1994)

بەهۆی زمانەوەیە کە مرۆڤ توانیویەتی کلتوری خۆی درێژە پێبدات، دژی هێرشی بێگانە بوەستێت و بوونی خۆی بسەلمێنێت.

بایەخدان بەزمان، مرۆڤ هۆشمەند دەکاتەوە، تاکو ئاگاداری مافەکانی خۆی بێت. کە مرۆڤ مافەکانی خۆی زانی، بوونیشی بەهێزتر دەبێت و سوکایەیتیش پەسەند ناکات.

زمان، کەسایەتی و هۆشمەندی سێ چەمکن کە یەکتری ڕاستەوخۆ تەواودەکەن.

ئەگەر مرۆڤ زمانێکی باش نەزانێت، پێویستی ژیانی بۆ ناێتەدی، بە تایبەتی لە کۆمەڵگە دیموکراتەکاندا. بۆ نموونە لە بەر ئەوەی زۆربەی منداڵانی ڕەوەند، زمانی خۆیان پاراو نازان، ناتوانن زمانی ئەو وڵاتەش کەتێیدا دەژین فێربن و فێرگەش تەواوناکەن. ناچار واز لە خوێندن دێنن و کارێکی باشیان دەست ناکەوێت.

زمانێکی لاوازی دەبێتە هۆی کەسایەتیەکی لاواز و نیوە چڵ و گرفتێکی گەورە بۆ ئەو مرۆڤە کە لەگەڵ کەسانی ترد دەژیت. زمانی لاواز دەبێتە هۆی شەرم و ژێردەستەیی، دەبیتە هۆی کۆمەڵێک کیشەی دەروونی ناو مێشکی مرۆڤ کە دووچاری کۆمەڵێک ڕەفتاری دەکات کە لەگەڵ پێوەری ژینگەکەیدا نەگونجێت.

لێ لە کۆمەڵگە دیموکراتیەکاندا گەورەترین بایەخ بەزمان دەدرێت بۆ بەهێزکردنی تاکەکەس و کۆمەڵگە کە نوێنەرێکی ڕاست و گونجاو بۆ خۆیان هەڵبژێرن. ئەو پەنابەرانەی کە زمانی خۆیان و ئەو وڵاتە بە ڕێک و پێکی نازان، لە زۆربەی میکانیزمی پرۆسەی دیموکراتی ئەو ولاتانە بێ ئاگان و هەندێ جاریش لە جیهانۆکەی خۆیاندا، بێ هوشیاری گوشەگیرن، بەڵکو یاساکانی ئەو وڵاتانەش بەهەڵە تێدەگەن و لە هەندێ مافیشیان بی بەرن.

کە زمان کاریگەترین فاکتەری درێژەی پەروەردەی کۆمەڵایەتی و پێوەندی نێوان مرۆڤەکان بێت، کە زمان کەناڵی دیالۆگ بێت .(Trost & Levin, 2004)، کەواتە زمان لە پێشەوە چوونی پرۆسەی دیموکراتی کۆنترۆڵی ناوەرۆکی میکانیزمی وڵات باڵا دەستە. بەهۆی دیالۆگی نێوان کەسەکانی کۆمەڵگە لە ڕێگەی زمانەوە ئامانجەکان و نەخشەکان دەگەیێرنە یەکدی.

تێبینی/مافی بڵاوکردنەوەی ئەم بابەتە زانستیە بۆ خاوەنەکەی پارێزراوە

سەرچاوەکان

Nilsson, B & Waldemarson, A-K. *Kommunikation, samspel mellan människor.* Lund: Studentlitteratur
پێوەندی، تێکەڵاوی نێوان مرۆڤەکان. لوند: وێژەی خوێندکار

Nilsson, B,(1996).*Socialpsykologi.* Lund: Studentlitteratur
سۆشیال سایکۆلۆژی. لوند: وێژەی خوێندکار

Johansson, T (1999). *Social psykologi.* Lund: Studentlitteratur
سۆشیال سایکۆلۆژی. لوند: ویژەی خوێندکار

Trost, J & Levin, I (2004). *Att förstå vardagen.* Lund: Studentlitteratur
تێگەیشتنی ژیانی ڕۆژانە. لوند: ویژەی خوێندکار